

Còpia privada i dret d'autor

PAU MISERACHS I SALA*
TRADUCCIÓ: CARLES CAMPS MUNDÓ

Resum:

La problemàtica legal de la fotocòpia –o de les reproduccions fetes per mitjà de qualsevol altre procediment– per a un ús privat o bé per a finalitats d'investigació o docència és el tema d'aquest article. L'autor el considera a la llum de la vigent legislació espanyola, que comenta, i aporta consideracions d'altres tractadistes.

1. Introducció

L'anomenada "còpia privada" és una nova forma d'utilització d'obres d'altri que, des que va aparèixer, a mitjans dels anys 60, s'escapa del control de l'autor o del cessionari exclusiu d'un dret de reproducció a causa de la dispersió dels llocs de "còpia" i del nombre de "copistes" que "personalment" poden fer ús dels aparells reproductors que tenen a disposició gràcies als progressos tècnics, que fan que la còpia reprogràfica sigui una pràctica corrent o normalitzada.

La importància econòmica i social de la còpia privada en els anys 80 va obligar els mitjans legislatius a començar a buscar solucions per conciliar noves tecnologies, accés general als béns culturals i dret d'autor.

2. Limitació del dret d'autor segons convenis internacionals

L'article 9 del Conveni de Berna, del 9 de setembre de 1886, Acta de París del 1971, reconeix als autors d'obres literàries i artístiques protegides, el dret exclusiu d'autoritzar la reproducció de les seves obres per mitjà de qualsevol procediment i sota qualsevol forma.

* Advocat i Conseller de "Cedro"

De totes maneres, el mateix text va reservar a les legislacions dels Països de la Unió la facultat de permetre la reproducció d'aquestes obres en casos especials si aquesta reproducció no atempta contra la normal explotació de l'obra ni causa cap perjudici injustificat als interessos legítims de l'autor.

El Conveni de Berna, doncs, no s'oposa a la institucionalització jurídica de límits i excepcions al dret d'autor, com el de còpia privada, i tampoc impedeix el reconeixement i la garantia d'un nou dret patrimonial de l'autor a la remuneració compensatòria, en concepte de reparació pels perjudicis derivats de la còpia privada.

3. Legislació espanyola sobre la còpia privada

La Llei espanyola del 1987, alhora que va introduir a Espanya (article 25) el dret a una remuneració compensatòria per als autors i editors d'obres publicades en forma de llibre que fossin reproduïdes per tercers, va determinar limitacions al dret exclusiu de l'autor i editor en els articles 31, 2n., i 37 d'aquesta mateixa Llei.

L'experiència negativa d'aquesta Llei va motivar la promulgació de la nova Llei núm. 20/92, del 7 de juliol, que va donar un nou redactat a l'article 25 de la manera següent:

“Artículo 25.

1. La reproducción, exclusivamente para uso privado, conforme a lo autorizado en el apartado 2º del artículo 31 de esta Ley, y por medio de aparatos o instrumentos técnicos no tipográficos, de obras publicadas en forma de libros o publicaciones que, a estos efectos se asimilen reglamentariamente, así como de fonogramas, videogramas o en cualquier otro soporte sonoro, visual o audiovisual, originará una remuneración dirigida a compensar, anualmente, los derechos de propiedad intelectual dejados de percibir por razón de la expresada reproducción. Esta remuneración se determinará en función de los equipos, aparatos y materiales idóneos para realizar dicha reproducción fabricados en territorio español o adquiridos fuera del mismo para su distribución comercial o utilización dentro de dicho territorio en el período anual correspondiente. Este derecho se hará efectivo a través de las Entidades de gestión de los derechos de propiedad intelectual.
2. Lo dispuesto en el apartado anterior no será de aplicación a los programas de ordenador.
3. En relación con la obligación legal a que se refiere el apartado 1 de este artículo serán:

- a) Deudores: los fabricantes en España, así como los adquirentes fuera del territorio español, para su distribución comercial o utilización dentro de éste, de equipos, aparatos y materiales que permitan la reproducción prevista en el apartado 1.
 - b) Acreedores de la remuneración compensatoria: los autores de las obras publicadas en alguna de las formas mencionadas en el apartado 1, juntamente, en sus respectivos casos, con los editores, los productores de fonogramas y videogramas y los artistas intérpretes o ejecutantes cuyas actuaciones hayan sido fijadas en dichos fonogramas y videogramas.
4. El importe total de la remuneración compensatoria a satisfacer por los deudores de la misma se determinará por aplicación de las siguientes cantidades:
- a) Equipos o aparatos de reproducción de libros.
 - 7.500 pesetas por equipo o aparato con capacidad de copia de hasta nueve copias por minuto.
 - 22.500 pesetas por equipo o aparato con capacidad de copia desde diez hasta veintinueve copias por minuto.
 - 30.000 pesetas por equipo o aparato con capacidad de copia desde treinta hasta cuarenta y nueve copias por minuto.
 - 37.000 pesetas por equipo o aparato con capacidad de copia desde cincuenta copias por minuto en adelante.
 - b) Equipos o aparatos de reproducción de fonogramas: 100 pesetas por unidad de grabación.
 - c) Equipos o aparatos de reproducción de videogramas: 1.100 pesetas por unidad de grabación.
 - d) Materiales de reproducción sonora, 30 pesetas por hora de grabación.
 - e) Materiales de reproducción visual o audiovisual, 50 pesetas por hora de grabación.
5. La remuneración compensatoria se fijará anualmente en los términos siguientes:
- a) Se podrá establecer mediante convenio pactado, dentro de los dos primeros meses de cada año, por los deudores, o, en su caso, a través de las asociaciones constituídas por ellos para la defensa de sus derechos o intereses, y las correspondientes entidades de gestión de los acreedores o la persona jurídica en la que éstas se hayan podido agrupar para negociar el convenio y realizar el cobro y distribución de la remuneración. Una vez concluido aquél se pondrá en conocimiento del Ministerio de Cultura.
Dicho convenio deberá formalizarse en escritura pública, la cual llevará aparejada ejecución a los efectos y en los términos de lo dispuesto en

la Sección Primera del Título XV del Libro II de la Ley de Enjuiciamiento Civil.

- b) Si transcurrido el plazo para la celebración del convenio, éste no se hubiere concluido, la remuneración compensatoria será fijada mediante la intervención mediadora y resolutoria de tercero, que será obligatoria para los deudores y los acreedores y que no alterará la naturaleza jurídico-civil de la obligación concretada.
6. Corresponde al Ministerio de Cultura la designación del mediador, previa audiencia de los deudores y acreedores. La designación deberá recaer en persona experta en la materia.
El mediador deberá dictar su resolución en el plazo de dos meses desde su designación prorrogable por un mes. Esta resolución deberá formalizarse en escritura pública, la cual llevará aparejada ejecución en idénticos términos a los previstos para el convenio.
7. Las cantidades determinadas mediante resolución sustitutoria del convenio se conceptuarán como mínimos individualizados, sin perjuicio del ejercicio por parte de los acreedores de las correspondientes acciones ante los órganos del orden jurisdiccional civil para la determinación del importe íntegro de las mismas.
8. Las cantidades fijadas como remuneración compensatoria tendrán la condición de obligaciones líquidas y exigibles desde que el convenio o, en su caso, la resolución sustitutoria del mismo se hubiera elevado a escritura pública.
9. Las entidades de gestión de los acreedores o, en su caso, la persona jurídica mencionada en el párrafo a) del apartado 5 de este artículo, estarán facultadas para requerir de los deudores cuantos datos y documentación sean necesarios para hacer efectiva la remuneración. En todo caso, se asegurará la confidencialidad e intimidad mercantil de los datos y documentos suministrados por las entidades deudoras.
10. El Gobierno establecerá reglamentariamente los tipos de reproducciones que no deban considerarse para uso privado a los efectos de lo dispuesto en este artículo; los supuestos de excepción al pago de la remuneración que deberán atender a la peculiaridad del uso o explotación a que se destinan los equipos o materiales adquiridos, así como a las exigencias que puedan derivarse de la evolución tecnológica y del mercado en el sector; los equipos, aparatos y materiales sujetos y el momento en que nace la obligación legal a que se refiere este artículo; el procedimiento a observar

para el ejercicio de la potestad de mediación obligatoria atribuida al Ministerio de Cultura y ejercida por el mediador designado por el mismo que, en todo caso, garantizará la audiencia de deudores y acreedores; y la distribución de la remuneración entre los acreedores; y los criterios y procedimiento de distribución de la remuneración entre los acreedores.”

La gestió d'aquests drets pecuniaris, els articles 132 i 135 de la Llei, l'atribueixen en exclusiva a les entitats autoritzades a aquest efecte pel Ministeri de Cultura.

4. Comentaris a la Llei

El dret a la còpia privada sorgeix a Espanya, doncs, com una excepció o límit al dret exclusiu de la reproducció definit per l'article 17 de la Llei espanyola de l'11 de novembre de 1987, que sofreix així diverses excepcions.

La Llei permet la realització de còpies destinades a l'ús privat del copista i no destinades a utilització col·lectiva ni lucrativa (articles 31, 2n., i 37).

L'expressió “copista” designa el que fa una còpia o reproducció de l'obra.

L'exigència legal d'ús privat del copista fa referència al fet que es tracti d'un ús estrictament propi o personal del copista. Aquest és el cas de l'estudiant o de l'investigador que preparen i confeccionen la documentació prèvia per a un treball, una tesi o fins i tot una obra.

La prohibició d'utilització col·lectiva impedeix que una reproducció d'ús privat es multipliqui per un nombre considerable que en permeti la difusió, encara que sigui per a ús privat dels membres d'una col·lectivitat (associació, acadèmia, classe...), ja que la fotocòpia deixaria de ser d'ús privat o personal del copista i s'atemptaria contra la normal difusió dels exemplars lícitament editats.

El redactat del text legal pot donar lloc a diverses i contradictòries interpretacions, però la interpretació s'ha de fer a la llum de l'equitat i del principi general protector de l'autor, els quals impedeixen una utilització abusiva o antiequitativa de l'excepció al dret exclusiu de reproducció.

Com a exemple podem assenyalar que una sentència del Tribunal de Gran Instància de París (França) del 28 de gener de 1974 va condemnar el CNRS per infracció, per haver distribuït fotocòpies d'articles de revistes científiques d'un fons bibliogràfic sense cap control del destí de les fotocòpies ni del nombre, ja que promoure i facilitar l'estudi i la investigació no faculta el centre per neutralitzar el dret d'autor.

També una sentència del Tribunal Federal Suís del 21 de desembre de 1982 va declarar que el servei de premsa de l'empresa demandada havia de demanar permís o autorització dels autors per a la realització de fotocòpies. Es tractava d'un plet promogut per una empresa periodística contra una

empresa que diàriament distribuïa entre els càrrecs executius fotocòpies dels articles d'interès publicats en el diari local.

Així, doncs, hi ha diferents tipus de reproduccions que no han de ser considerats "per a ús privat" per aquests motius: a) perquè depassen l'àmbit o esfera individual del copista; b) perquè es fan amb finalitats diferents a la investigació; c) perquè la còpia és objecte d'utilització col·lectiva i d) perquè la còpia es fa amb finalitats lucratives.

5. Posició de la doctrina

No hi ha una posició o criteri unànime en la doctrina científica, ja que, mentre que uns autors es manifesten contraris a la còpia privada com a límit o excepció del dret d'autor, altres l'admeten mitjançant remuneració equitativa.

Patrick Masouyé, en un estudi publicat al febrer de 1982 a la revista de l'OMPI, *Le Droit d'Auteur*, qualifica la còpia privada d'ús deslleial contrari al dret exclusiu d'explotació, que correspon a l'autor.

Victor Nabhan, professor de la facultat de fet de la Universitat de Laval (Canadà), en un estudi sobre la reprografia publicat a *Le Droit d'Auteur* al juny de 1983, afirma que la seva utilització posa en evidència el xoc de dos interessos antagonistes i aparentment irreductibles entre autors i editors, d'una part, i els usuaris, de l'altra. Després de destacar que no hi ha una solució uniforme en el pla internacional, conclou que correspon a cada país resoldre la problemàtica a la llum de les convencions internacionals i dels interessos existents.

Per altra banda, el tractadista francès Henri Desbois, en la seva obra *Le Droit d'Auteur en France* (Paris, 1978), considera que la reproducció d'obres per mitjà de les tècniques reprogràfiques sense autorització de l'autor constitueix una infracció d'uns drets exclusius.

Antonio Delgado, en un article sobre la còpia privada a Espanya publicat al núm. 195 (juliol 1990) de la *Revue Internationale du Droit d'Auteur*, afirma que "no totes les obres que hagin estat objecte de còpia per a ús personal confereixen dret a la remuneració compensatòria, sinó tan sols aquelles que s'hagin publicat".

La Llei, ara modificada, restringeix el dret a la remuneració als llibres o "publicacions assimilades reglamentàriament", sense que, per tant, puguin ser considerats els fullets, fulls solts i periòdics, que diferents normatives en vigor a Espanya distingeixen clarament.

6. La legislació espanyola més recent sobre el dret d'autor

El Reial Decret 1.434/92, del 27 de novembre, publicat al *BOE* del dia 16 de desembre, que va entrar en vigor l'endemà de la publicació, en el seu

article 9 determina el supòsit de fet de l'obligació legal de remuneració compensatòria.

Aquest supòsit consisteix en la reproducció exclusivament per a ús privat d'acord amb el que s'autoritza a l'apartat 2 de l'Article 31 de la Llei de la Propietat Intel·lectual.

El mateix article especifica que s'entendran assimilades als llibres les publicacions de contingut cultural, científic o tècnic sempre que:

"a) Estén editadas en serie contínua con un mismo título a intervalos regulares o irregulares, de forma que los ejemplares de la serie lleven una numeración consecutiva o estén hechos con periodicidad mínima mensual y máxima semestral.

b) Tengan al menos 48 páginas por ejemplar."

L'article 10 de l'esmentat Reial Decret exclou d'aquest supòsit les fotocòpies fetes en establiments dedicats a la realització de reproduccions per al públic o que tingui a disposició del públic els equips, aparells i materials per fer-les. També exclou la reproducció que sigui objecte d'utilització col·lectiva o distribució mitjançant preu.

Aquesta classe de reproducció necessitarà l'autorització prèvia dels titulars dels drets, representats per les entitats de gestió autoritzades.

7. Algunes conclusions sobre la reprografia

- a) És lícita a Espanya la reproducció reprogràfica d'obres publicades en forma de llibre feta en un sol exemplar sense finalitat lucrativa i per a fins exclusius d'investigació del copista.
- b) La realització de còpies d'obres protegides pel dret d'autor en forma privada, amb una finalitat d'investigació o estudi privat, no constitueix, per tant, una violació de la Llei, perquè es tracta d'una excepció al dret exclusiu de l'autor, encara que l'establiment que faciliti o faci les còpies s'hauria d'assegurar convenientment d'aquesta finalitat per mitjà d'una declaració escrita i firmada per l'usuari.
- c) És il·lícit a Espanya la reproducció d'una obra en múltiples exemplars per a utilització col·lectiva.
- d) És il·lícit a Espanya compondre i reproduir en exemplars múltiples obres o textos d'ensenyament mitjançant compilació o selecció de textos d'altres autors i la seva difusió en un centre d'ensenyament entre els alumnes.